

Sammen skaper vi framtiden!

De første årene var Hydro nærmest som et prosjekt å regne. Det preget også arbeidet og samarbeidet på Notodden. Her opplevde Saamund Bergland (1881-1978) og arbeidskameratene for første gang at de var med på å skape en framtid. For seg selv. For Telemark. Og for Norge.

Saamund fra husmannsplassen Bergland i Fyresdal hadde fått sin første jobb i Hydro i august 1907. Oppveksten hadde vært tøff, men sikkert ikke verre enn for mange andre i Vest-Telemark. Det var fra områdene der han vokste opp at utvandringen til Amerika var størst. 12 år gammel mistet han moren.

Han hadde fått sin første jobb utenfor hjembygda i 1900, hos prosten Jon Quisling i Gjerpen. Sommeren 1905 fikk han jobb som hjelpegutt på Skotfos bruk og produserte avispapir til The Times i London. Toskiftordningen var beintøff. Tre kroner skiftet. Nattuken var på 75 timer, boforholdene primitive. Han delte seng med en som gikk på motsatt skift. Det holdt i åtte måneder. Da var det ikke krefter igjen i ham.

Han prøvde seg i stedet som kjørekar hos jernvarehandler Malterud i Skien. Også der var det hektisk aktivitet, men mer varierte arbeidsoppgaver. Saamund lempet jernbjelker, sementtønner og anleggsutstyr som han leverte på brygga. Varene skulle med båt oppover vassdraget, til Hydros store utbygginger i indre Telemark. En dag bestemte han seg for selv å bli med båten. Med bare tre kroner i lommen kom Saamund Bergland til "Nordens Klondyke" sensommeren 1907.

Stedet var som en maurtue. Det var vanskelig med steder å bo. Men arbeid å få, det var det. 10 timers arbeidsdag, 35 øre timen og to pauser. Overtid kunne han jobbe så mye han bare orket, og fortjenesten var ikke noe å si på. Han begynte som hjelpearbeider for blikkenslagerne som bygde det ruvende ovnshuset til de første 32 Birkeland-Eyde-ovnene.

Både Bergland og de fleste kollegene var glade for å ha fått seg en bra jobb, og hadde mer enn nok med å bli ferdige med alt til tiden. Alle forandringene, stadig noe som måtte forbedres, kunne drive dem til vanvidd. Likevel – her i den nye jobben opplevde Saamund Bergland for første gang at han var med på å skape en framtid.

Krigsårene fra 1914 til 1918 ble vanskelige. Prisene på mel, som før krigen hadde ligget rundt 13-14 kroner for en sekk, var plutselig oppe i 50 kroner. Nøden og frykten for sult fikk fram det verste i folk, og slagsmål om varene var ikke uvanlig. Den vanskelige forsyningssituasjonen slo ekstra negativt ut på avsidesliggende steder som Notodden og Rjukan. I løpet av krigen ble matprisene mer enn tredoblet, men lønningene fulgte ikke etter.

Også Saamund og hans lille familie levde fra hånd til munn under første verdenskrig. Pengene tok som regel slutt før uken var omme, og det var ikke under noen omstendighet nok til annet enn mat. Som kasserer i Jern- og metallarbeiderforeningen registrerte han at flere fikk problemer med å betale kontingenten. Ledelsen hevdet at selskapet hadde problemer og ikke kunne betale mer. Det hadde de ansatte vanskelig for å tro. De produserte jo alt det remmer og tøy kunne holde. Hydro solgte stadig mer nitrater til sprengstoff, og det gikk rykter om

rekordhøye inntekter. Som medlem i forhandlingsdelegasjonen var Bergland med på å forhandle fram avtaler om brødmerker og dyrtidstillegg i 1916. Brødmerkene ga mottakeren rett til et visst antall brød, avhengig av hvor mange han hadde å forsørge. Det skulle redde mang en familie gjennom de tøffeste årene. En bieffekt var at barnetallet økte – stadig flere så mulighetene i å skaffe seg en ”brødhare”.

Optimismen umiddelbart etter første verdenskrig var stor. Med pågangsmot, lån på 22.000 kroner fra Hydro og 1.900 kroner i egenkapital gikk Bergland i gang med å bygge eget hus på Tinnesmoen.. Huset sto ferdig i 1921. Omsider var det slutt på trangboddheten! Men de vanskelige årene var ikke over. Tidene ble dårligere igjen, og ledigheten økte. I 1922 måtte fagarbeiderne tåle at timelønna ble satt ned fra en krone og 75 øre til en krone og 30 øre. Bergland og hans kolleger opplevde det som urimelig og uforståelig. I mellomkrigsårene ble virksomheten på Notodden dessuten rammet av omfattende omlegginger.

Lønningene fortsatte å falle utover på 1920-tallet. Timelønna falt til en krone og ti øre i 1927. Ved stortingsvalget i 1930 ble Bergland valgt inn fra Arbeiderpartiet. I januar 1931 møtte han til den første sesjonen på Stortinget, som bare hadde vårsesjoner den gangen. Resten av året arbeidet han på Hydro.

I 1934 ble krisen så dyp at produksjonen på Notodden for en tid stoppet fullstendig opp. Bergland var blant dem som beholdt jobben, men han måtte pendle til Herøya de neste årene. På grunn av pendlingen måtte han si fra seg et titall lokalpolitiske verv på Notodden. Sånn sett var han et eksempel på at industriarbeiderne i løpet av de siste tiårene hadde funnet sin plass som aktive samfunnsbyggere gjennom et bredt lokalpolitisk engasjement.

Få år senere ble Saamund Bergland valgt som riksrevisor, en post han beholdt gjennom de fem krigsårene. Etter krigen ble han endatil sjef for Riksrevisjonen, som den første gjennom 185 år uten revisorbakgrunn.

Les også www.hydro.com: Så tar vi 8-timersdagen